

I, 2. — Edusk. esit. N:o 4.

Ryömä, Hannes: *Ehdotus laiksi Suomen Hallitusmuodon perusteista.*

Suomen Eduskunnalle.

Jotta valtioelämä nuoressa Suomen tasavallassa tulisi mitä pikimmin vakiintuneelle kannalle, olisi ennenkaikkea saatava hallitusmuodon pääperiaatteet kiinninaulatuiksi. Se kävisi nopeimmin päinsä siten, että säädettäisiin Suomen hallitusmuodon perusteista laki siihen tapaan kuin Hallitus esityksessään joulukuun 3 päivänä 1917 ehdoitti. Tässä mielessä esitän Eduskunnan hyväksyttäväksi lakiehdotuksen, joka nojautuu seuraaviin periaatteisiin:

Suomen kansalla on monien vuosisatojen ylen surullinen kokemus personallisen hallitusvallan tuottamista haitoista, ettei voi ajatella mahdolliseksi, että se uudelleen perustaisi sellaisen vallan, kun se siitä kerran on vapautunut. Jos siis ei tahdota perääntyä taaksepäin siltä tasolta, jolle historiallinen kehitys ja maailmansodan tapaukset ovat maamme valtioelämän nostaneet, on hallitusmuodossa tunnustettava, että korkein valtiovalta kuuluu kansalle, jota edustaa kansaneduskunta, mikäli ei kansa välittömästi kansanäänestyksen kautta käytä tätä valtaansa. Tämän yläpuolella ei siten ole asetettava toista joko personallista tai kollegialista valtaa, vaan voi sellaisena erikoisissa tapauksissa esiintyä ainoastaan yleisen kansanäänestyksen, referendumien kautta ilmi saatettu kansan välitön tahto.

Edellisestä seuraa, että eduskunta valitsee valtion päämiehen, presidentin ja että tämä taas kutsuu kanssaan

ylintä toimeenpanevaa valtaa käyttämään henkilöitä, jotka nauttivat eduskunnan luottamusta. Tässä suhteessa voisi mahdollisesti katsoa maamme oloille sopivammaksi, että hallituksen asettamisessa noudatettaisiin n. s. sveitsiläistä järjestelmää, s. o. että eduskunta suoraan valitsisi hallituksen päämiehineen, mutta ei liene kuitenkaan syytä vielä tällä hetkellä eikä ainakaan kysymyksessä olevan lain säätämisen yhteydessä muuttaa asiata koskevaa valtiopäiväjärjestyksen säädöstä, joka oikein tulkittuna jo sellaisenaankin takaa eduskunnalle täydellisen määräämisvallan asiassa.

Eri ehdotuksista presidentin vaalitavaksi on annettava etusija sille, jonka mukaan presidentti lopullisesti tulee enemmistön asettamaksi. Presidentin vaalikelpoisuusehtoihin kuulune, että hän on syntyperäinen Suomen kansalainen ja että hän muuten täyttää, mitä kansanedustajan vaalikelpoisuudesta on säädetty. Kolmivuotinen vaalikausi lienee myöskin katsottava sopivan pitkäksi.

Kun presidentti, samalla kuin hän on valtion päämies, on myöskin hallituksen päämies, on hänen tehtävä kaikki päätöksensä valtioneuvostossa ja saatava niille muun hallituksen kannatus. Sillä tavoin kartetaan personallinen kabinettihallitus ja toiselta puolelta turvataan toimeenpanevan vallan toiminnan yhtenäisyys. Samasta syystä kuuluu asiaan, että pääministerin on varmennettava presidentin päätökset, jolloin koko hallitus tulee niistä vastuunalaiseksi, lukuunottamatta niitä hallituksen jäseniä, jotka ovat ilmoittaneet pöytäkirjaan poikkeavan mielipiteensä.

Varsinaista lainsäädäntövaltaa ei presidentille ole annettava. Hänen on näin ilman muuta julkaistava eduskunnan päättämät lait. Se asia, että lait valmistuvat eduskunnassa kypsinä, on taattava eduskunnan toimintaa rajoittavilla säädöksillä, mutta eduskunnan kerran hyväksymiä lakeja ei saa presidentti yhtä vähän kuin valtioneuvostokaan estää voimaan astumasta. Ainoaksi varokeinoksi tässä suhteessa sekä hallituksen että kansan puolelta voisi ajatella kansanäänestystä, s. o. että hallitus ja joku määrätty määrä valitsijoita voisi saada eduskunnan hyväksymän lain ennen

sen vahvistamista kansanäänestyksen alaiseksi, millä sen lopullinen hyväksyminen tai hylkääminen ratkaistaisiin. Tämänsuuntainen määräys olisikin ehkä otettava lopulliseen hallitusmuotoon, vaikkei se oikein sovellu kysymyksessä olevan lain ahtaisiin puitteisiin.

Lainsäädäntöaloitteiden teko sitävastoin kuuluu presidentille yhdessä valtioneuvoston kanssa, sekä valtioneuvostolle hallinnollisten asetusten julkaiseminen, yhtä hyvin niiden, jotka aikaisemmin kuuluivat suuriruhtinaalle, samoin kuin niiden, jotka ovat jo aikaisemminkin kuuluneet valtioneuvostolle. Samoin kuuluu presidentin luonnollisiin tehtäviin valtiopäiväin avaaminen ja päättäminen, määräyksen antaminen eduskuntavaalien toimittamisesta ja myöskin eduskunnan kutsuminen ylimääräisille valtiopäiville, milloin valtioneuvosto on sellaiset katsonut tarpeellisiksi. Sitävastoin ei presidentille eikä muulle hallitukselle ole annettava oikeutta hajoittaa valtiopäiviä, mikä olisikin luonnottomuus, kun eduskunta on presidentin ja hallituksen yläpuolella. Koska kuitenkin voi esiintyä sellaisia tilanteita, jolloin maan etu voisi vaatia eduskunnan hajoittamista ennen sen valtakauden päättymistä, olisi jätettävä tässäkin suhteessa sekä hallitukselle että määrätylle valitsijajoukolle valta saattaa kysymys kansanäänestyksellä ratkaistavaksi. Tämäkään kysymys ei myöskään kuitenkaan oikein sovi kysymyksessä olevan lain puitteisiin.

Presidentille lienee syytä jättää armahdusoikeus erikoisissa tapauksissa, joskaan ei yleistä armahdusta ole annettava muuten kuin yleisellä lailla.

Erikoisen tärkeätä on, että presidentti ei saa aloittaa eikä lopettaa sotaa ilman eduskunnan suostumusta, ja että hallituksen ulkopolitiikka yleensä asetetaan eduskunnan asettaman permanentin ulkoasiainvaliokunnan valvonnan alaiseksi.

Muuten jäävät voimaan ne 1772 vuoden Hallitusmuodon ja 1789 vuoden Yhdistys- ja Vakuuskirjan samoin kuin kaikkien muitten lakien ja asetusten säännökset, joitten kanssa ei ehdotettu laki joudu ristiriitaan.

Esitetyillä perusteilla ehdotan

Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavan lain:

L a k i

Suomen Hallitusmuodon perusteista.

Suomen Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty 20 päivänä heinäkuuta 1906 annetun Valtiopäiväjärjestyksen 60 §:ssä määrättyllä tavalla, säädetään täten:

1 §.

Suomi on täysivaltainen tasavalta, jonka valtiosääntö on vahvistettu Hallitusmuodossa ja maan muissa perustuslaeissa.

2 §.

Valtiovalta Suomen tasavallassa kuuluu kansalle, jota edustaa Suomen kansaneduskunta.

Lainsäädäntövalta on eduskunnalle.

Ylin toimeenpaneva valta on uskottu tasavallan presidentille ja yleistä hallitusta varten asetetulle valtioneuvostolle, johon kuuluu pääministeri ja tarvittava määrä ministereitä.

3 §.

Oikeus tehdä esityksiä uuden lain säätämisestä sekä ennestään olevan muuttamisesta, selittämisestä tai kumoamisesta on presidentillä ja eduskunnalla.

Presidentti käyttää aloiteoikeuttaan antamalla eduskunnalle esityksiä lakiehdotuksineen. Esitykset laatii valtioneuvosto.

Eduskunnan aloiteoikeuden käyttämisestä sekä lainsäädäntöasiain käsittelystä valtiopäivillä säädetään lähemmin Valtiopäiväjärjestyksessä.

4 §.

Laki, jonka eduskunta on hyväksynyt, esitellään viipymättä valtioneuvostossa presidentille, joka antaa määräyksen sen julkaisemisesta sanamuodoltaan sellaisena kuin sen eduskunta on hyväksynyt.

5 §.

Tasavallan presidentin valitsee Suomen eduskunta syn-typeräisten tasavallan kansalaisten joukosta aina kolmeksi vuodeksi. Muuten on presidentin vaalikelpoisuusehtona sama kuin on kansanedustajan vaalikelpoisuudesta säädetty.

Vaali toimitetaan 15 päivänä helmikuuta sinä vuonna, jona presidentin virkakausi alkaa. Jos vaalissa, joka toimitetaan suljetuin lipuin, joku ehdokas saa enemmän kuin puolet annetuista äänistä, on hän tullut valituksi. Muussa tapauksessa toimitetaan heti uusi vaali ja, jollei silloinkaan kukaan saa ehdotonta enemmistöä, vieläkin uusi vaali niiden kahden ehdokkaan välillä, jotka toisessa vaalissa ovat saaneet suurimmat äänimäärät; jos äänet ovat jakaantuneet tai jakaantuvat tasan, ratkaisee arpa.

Ensimmäisen presidentin vaali toimitetaan heti, kun tämä laki on hyväksytty ja vahvistettu.

6 §.

Toimeensa astuu presidentti vaalia seuraavan maaliskuun 1 päivänä ja antaa silloin eduskunnan edessä seuraavan vakuutuksen:

Minä N. N., jonka Suomen kansaneduskunta on valinnut Suomen tasavallan presidentiksi, vakuutan täten, että minä presidentin toimeksiannettujen tilien vilpittömästi ja uskollisesti noudattamaan ja voimassa pitämään tämän maan valtiosääntöä ja lakeja sekä kaikin voimin edistämään Suomen kansan parasta.

Ensimmäinen presidentti astuu toimeensa heti, kun vaalin tulos on julistettu.

7 §.

Presidentin ollessa satunnaisesti estettynä, käyttää hänen oikeuksiaan pääministeri; mutta jos este on pysyväinen, valittakoon niin pian kuin mahdollista uusi presidentti.

8 §.

Presidentti kutsuu eduskunnan ylimääräisille valtiopäiville, milloin valtioneuvosto on katsonut sellaiset tarpeellisiksi. Hänen asianaan on antaa määräys edustajavaalien toimittamisesta sekä avata ja päättää valtiopäivät.

9 §.

Presidentti voi yksityisissä tapauksissa, sittenkuin Korkein oikeus on asiasta antanut lausuntonsa, armahtamalla kumota rangaistuksen tai lieventää sitä. Hallituksen jäsenen armahtamiseen nähden noudatettakoon kuitenkin, mitä siitä on erikseen säädetty. Yleistä armahdusta älköön annettako muuten kuin yleisellä lailla.

10 §.

Presidentti valvoo maan hallintoa ja voi sitä varten virastojen ja yleisten laitosten päälliköiltä tai hallituksilta vaatia tietoja sekä toimeenpanna tarkastuksia.

11 §.

Suomen valtiota ulkovaltoihin nähden edustaa presidentti, kuitenkin niin, että sopimukset ulkovaltojen kanssa on eduskunnan tai eduskunnan hajalla ollessa sen asettaman pysyväisen ulkoasiainvaliokunnan hyväksyttävä. Sodasta ja rauhasta saa presidentti päättää vain eduskunnan suostumuksella.

12 §.

Presidentti tekee päätöksensä valtioneuvostossa sen ministerin esittelystä, jonka osastoa asia koskee, ja voi päätös syntyä vain silloin, kun valtioneuvoston enemmistö yhtyy presidentin mielipiteeseen.

Presidentin päätökset ovat voimaan tullaksensa presidentin allekirjoitettavat ja pääministerin tai hänen toimensa hoitajan varmennettavat.

13 §.

Valtioneuvoston jäseniksi, joiden tulee nauttia eduskunnan luottamusta, nimittää presidentti rehellisiksi ja taita-

viksi tunnettuja Suomen kansalaisia. He ovat virkatoimistaan eduskunnalle vastuunalaiset, kaikki yhteisesti hallituksen toiminnan yleisestä suunnasta ja kukin erikseen omista virkatoimistaan.

Puheenjohtajana valtioneuvostossa on pääministeri ja tämän estettyinä ollessa ensimmäinen läsnäoleva jäsen. Milloin presidentti on saapuvilla, johtaa hän asiain käsittelyä.

Valtioneuvosto on päätösoikeutettu vähintään viisijäsenisenä.

14 §.

Valtioneuvostolla on oikeus antaa asetuksia asioista, jotka aikaisemmin ovat olleet hallinnollisilla säännöksillä järjestetyt, niin myös asetuksella tarkempia määräyksiä lakien täytäntöönpanosta, valtion omaisuuden hoidosta, sekä hallintovirastojen ja yleisten laitosten järjestysmuodosta ja toiminnasta. Asetukseen älköön kuitenkaan otettako säännöstä, joka sisältäisi lain muutoksen.

15 §.

Tämän lain kautta, joka on voimassa perustuslakina, kumotaan ne 21 päivänä elokuuta 1772 annetun Hallitusmuodon, 21 päivänä helmikuuta ja 3 päivänä huhtikuuta 1789 annetun Yhdistys- ja Vakuuskirjan sekä kaikkien muitten lakien ja asetusten säännökset, jotka ovat ristiriidassa tämän lain kanssa.

Helsingissä huhtikuun 16 päivänä 1919.

Hannes Ryömä.
